

Högskolan Kristianstad
291 88 Kristianstad
044-20 30 00
www.hkr.se

EXAMENSARBETE
Hösten 2012
Lärarytbildningen

**Lärares
arbetssituation**
En studie kring hur lärare erfar och
uppfattar arbetsuppgifter och arbetstid

Författare

Frida Wittzell
Hanna Nilsson

Handledare

Kathe Ottosson

Examinator

Eva Davidsson

Lärares arbetssituation

En studie kring hur lärare erfar och uppfattar arbetsuppgifter och arbetstid

Abstract

Forskning visar att lärares arbetssituation har förändrats och lärare idag är osäkra på vilka arbetsuppgifter som ingår i deras yrke. Lärare ser ökade arbetsuppgifter som ett hinder då elever riskerar att inte få det stöd de är i behov av. Denna studie kommer därför att undersöka hur grundskollärare uppfattar sina arbetsuppgifter i förhållande till sin arbetstid. Studiens fråga har belysts utifrån en fenomenografisk forskningsansats som relaterar till hur människor uppfattar olika situationer, då människor uppfattar och erfar världen olika. Fem intervjuer med grundskollärare ligger till grund för denna studie. Resultatet utifrån intervjuerna visar att lärarna uppfattar sin arbetssituation olika beroende på olika faktorer. Dock var samtliga lärare överens om att de administrativa uppgifterna som lärare idag är ålagda att göra, är de arbetsuppgifter som tar mest tid. Lärarna uppger att dokumentationen tar tid från planering och menar att undervisningens kvalitet minskar. Några av de intervjuade lärarna frågar sig i vilken omfattning dokumentationen behöver göras och om den kan förenklas.

Ämnesord:

Arbetstid, arbetsuppgifter, arbetssituation, administrativt, dokumentation, profession.

INNEHÅLL

INNEHÅLL.....	3
1. INLEDNING.....	5
1.1 Bakgrund.....	5
1.2 Syfte och frågeställning.....	7
2. LITTERATURGENOMGÅNG.....	8
2.1 Val av databaser.....	8
2.2 Begreppsförklaring.....	8
2.3 Skolans styrning och ansvar över tid.....	8
2.4 Samhällsuppdraget.....	10
2.5 Lärares undervisningsskyldighet.....	12
2.6 Lärares arbetssituation.....	14
2.7 Teoretisk utgångspunkt.....	16
2.8 Problemprecisering.....	17
3. METOD.....	18
3.1 Metodval.....	18
3.2 Urval och undersökningsgrupp.....	19
3.3 Etiska överväganden.....	19
3.4 Genomförande.....	20
3.5 Metodkritik.....	21
4. RESULTAT.....	22
4.1 Bearbetning av det insamlade materialet.....	22
4.2 Uppfattningar kring lärares arbetssituation.....	22
4.3 Arbetsuppgifter i förhållande till arbetstid.....	23
4.4 Omprioritering av lärares arbetsuppgifter.....	24
4.5 Högt tempo.....	25
4.6 Förändringar i läraryrket.....	26
4.7 Sammanfattning av resultat.....	27
5. DISKUSSION OCH ANALYS.....	28
5.1 Arbetssituation och arbetsuppgifter.....	28
5.1.1 Läraruppdraget idag.....	29
5.2 Det administrativa arbetet.....	30
5.3 Rast under arbetsdagen.....	31

5.4 Lärares förtroendetid	32
5.5 Samhällets krav på lärare idag.....	33
5.5.1 Lärares profession.....	33
5.6 Skolan i utveckling	35
6. SLUTSATS OCH VIDARE FORSKNING.....	37
7. REFERENSLISTA.....	39

1. INLEDNING

Nedan följer en bakgrund till varför denna studie var intressant att genomföra, samt ett syfte och en frågeställning som studiens undersökning grundas på.

1.1 Bakgrund

Lärarnas Riksförbund genomförde 2011 en arbetsmiljöundersökning där 892 lärare deltog. Undersökningen visar att omkring 90% av de tillfrågade lärarna upplever att de administrativa arbetsuppgifterna under de senaste fem åren har ökat, detta utan att andra arbetsuppgifter tagits bort. Varannan lärare i undersökningen uppger att de inte får tillräckligt med tid för att till exempel förbereda lektioner eller rätta elevernas olika uppgifter. Drygt 30% av lärarna i undersökningen menar dessutom att undervisningstiden har tilltagit, detta tillsammans med de ökade administrativa uppgifterna gör att lärarna upplever att tiden inte räcker till (Lärarnas Riksförbund, 2011a).

Windisch (2010), kommunombud i Allingsås för Lärarnas Riksförbund skriver fram att lärares arbetstid främst ska ägnas åt undervisning, dock har det lagts till arbetsuppgifter under de senare åren. Han ger exempel som kvalitetsredovisningar, individuella utvecklingsplaner och deltagande i fler och fler möten. Vidare framhåller Windisch att Lärarnas Riksförbunds medlemmar ser lärares ökade arbetsuppgifter som ett hinder för eleverna då de riskerar att inte kunna bli sedda och få det stöd de behöver. Om tiden för planering och för- och efterarbete minskar, kommer lärare inte kunna ha samma höga kvalitet på sin undervisning som tidigare och därför ses lärares arbetstid som en central fråga för läraryrkets framtid (a.a.). Ingela Fondin, rektor på en F-9 skola och sittande i Sveriges Skolledarförbunds styrelse påpekar även hon att det administrativa arbetet har ökat, vilket kan bidra till att läraren flyttar fokus från vad som gynnar eleverna till vikten av att dokumentera. Hon menar att lärare håller på att drunkna i pappersarbete (Edling, 2011). Lärarnas Riksförbund (2011a) har uppmärksammat regeringen på dessa förändringar och påpekar att deras medlemmar har för stor arbetsbörda. Den nya Skolförordningen (2011:185) (Utbildningsdepartementet, 2011b) tydliggör elevers rätt till en strukturerad undervisning och menar att undervisningen av elever måste vara lärares huvudprioritet, andra arbetsuppgifter måste komma i andra hand. Enligt Lärarnas Riksförbund (2012) är regeringens målsättning att lärare ska göra det som de egentligen är utbildade till, det vill säga arbetet med att undervisa elever. Detta är väsentligt för att läraryrkets profession ska förstärkas.

Även en undersökning gjord av Lärarförbundet (2011) visar att lärares arbetssituation har ändrats och frågan om vilka arbetsuppgifter som verkligen ingår i läraryrket uppkom. Hur mycket arbete får egentligen läggas på lärare? Kan man avsäga sig uppgifter? Vilka uppgifter hör till läraryrket och vilka uppgifter kan göras av någon annan? Detta är några frågor som lärarförbundet arbetar med att få fram svar på (a.a.).

Blossing (2008) beskriver att alla dessa funderingar, ”tänk om det var så här” som många lärare ställer sig, gör att lärare fokuserar på det negativa och fokus flyttas från att förbättra situationen till att bara se problemen. Han menar vidare att beroende på hur arbetet organiseras och lärares tidigare erfarenheter ges förutsättningar för vilken inställning lärare har, om de ser möjligheter eller bara problem med sin arbetssituation. Våra erfarenheter säger oss att lärares negativa inställning till sin arbetssituation kan ha att göra med lärarnas arbetsavtal, då samtal mellan kollegor ofta handlar om missnöjet med förtroendetiden och även lönen. År 2012 kom ett nytt avtal (Lärarnas Riksförbund, 2012) för Sveriges kommunala lärare. Detta avtal ska bidra till att lönerna för lärarna höjs, att det ska bli en bättre balans i lärares arbetsförhållanden och att läraryrket ska uppvärderas. Budgetpropositionen som regeringen har redovisat för 2013, visar att det ska tillsättas en utredning där lärares arbetsuppgifter ska granskas och utredningens fokus ska ligga på kraven med dokumentation. Utredaren ska kartlägga samt analysera lärares administrativa arbete där exempelvis individuella utvecklingsplaner (IUP) med skriftliga omdömen tillkommit (a.a.). I Läroplanen för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2011 (Utbildningsdepartementet, 2011a) skrivs det fram att:

Läraren ska genom utvecklingssamtal och den individuella utvecklingsplanen främja elevernas kunskapsmässiga och sociala utveckling (s. 18).

År 2005 blev skolan ålagda att lägga till en individuell utvecklingsplan (IUP) för alla elever (Utbildningsdepartementet, 2009). Den individuella utvecklingsplanen kompletterades tre år senare med skriftliga omdömen. Detta betyder nu att lärare ska skriva ner var varje elev befinner sig i alla områden, i alla ämnen och vad eleven behöver utveckla för att nå målen i alla ämnena. De individuella utvecklingsplanerna med skriftliga omdömen ska även innehålla hur eleven ska gå tillväga för att utveckla sina förmågor i relation till Lgr11 och vilka delar som eleven själv, dennes vårdnadshavare samt skolan ska ansvara för. Under utvecklingssamtalen ska detta diskuteras fram (a.a.). Enligt Lärarnas Riksförbund (2012) ska regeringens utredare, som ska granska lärares arbetsuppgifter, även ta reda på vad det finns för stöd för lärares administrativa arbete. En annan uppgift denna utredare även kommer att ha

är att komma med förslag på hur lärares arbetsbörda kan underlättas och exempel på andra personer som effektivt kan hjälpa till med lärares administrativa uppgifter ska ges.

En grupp forskare från Karolinska institutet som Aili (2008) beskriver, framhåller att det behövs fler undersökningar och en utveckling av lärares arbetstid, då hon inte anser det rimligt att lärare som har ett av samhällets viktigaste yrke också är den grupp som är mest sjukskrivna. Detta bådär inte gott för Sveriges utbildningssystem och inte heller för en bra skolmiljö (a.a.).

1.2 Syfte och frågeställning

Med anledning av ovanstående och eftersom läraryrket innehåller många olika delar, är syftet med denna undersökning att studera lärares arbetssituation. Frågeställningen i denna studie är därför:

- Hur uppfattar lärare sin arbetssituation?

2. LITTERATURGENOMGÅNG

Följande litteraturgenomgång inleds med en begreppsförklaring och kommer sedan att behandla litteratur och forskning kring lärares arbetssituation. Litteraturen och forskningen är fokuserad på lärares perspektiv på sin arbetssituation. Kapitlet innehåller även en teoretisk forskningsbakgrund och en preciserad frågeställning.

2.1 Val av databaser

Vid sökning av relevant litteratur till denna studie användes datorbaserna DiVA, Google Scholar och LIBRIS. Sökorden som har använts är följande: lärares arbetstid, lärares arbetssituation samt lärares arbetsuppgifter. Utbudet av träffar har varit passande till vår studies omfattning då vi använt oss av större delen av det framsökta materialet.

2.2 Begreppsförklaring

I denna studie förekommer begreppet *administration* och det innebär, precis som i Forsell och Westerberg Ivarssons (2000) undersökning, att administration är ett arbete som mynnar ut i skrivna dokument. Dessa pappersdokument tillverkas främst för den egna organisationen. Ett annat begrepp som förekommer i denna studie är *dokumentation*. Enligt Svenska Akademiens Ordlista (SAOL 13, 2006) betyder dokumentation att det är sammanställning och tillhandahållande av information, vilket är likvärdigt med innebörden i denna studie. Ytterligare ett begrepp som används i studien är *profession* som enligt SAOL innebär yrke, fack. SAOL beskriver också att, att vara *professionell* betyder att vara yrkesskicklig.

2.3 Skolans styrning och ansvar över tid

Läraryrket idag ser annorlunda ut jämfört med förr, där Hargreaves (2004) uppfattar utveckling med läroplaner och bedömningsunderlag som ofta återkommande förändringar. Brynolf, Carlström, Svensson och Wersäll (2007) menar att de olika läroplanerna genom åren har påverkat lärares arbete. Hur lärarrollen har förändrats över tid beror på olika beslut som regering och riksdag tagit. I undervisningsplanen U19 från år 1919 var lärares huvuduppgift att få elever att lyda, vilket år 1955 utökades genom U55, då lärare även skulle utveckla sin personlighet, ansvar och agerande emot elever. Lärare skulle även ha regelbunden kontakt med hemmen. Utifrån dessa undervisningsplaner skapades år 1962 en ny läroplan, Läroplan för grundskolan 1962 (Lgr 62), där olika metoder för att genomföra undervisning föreslogs, vilket sedan år 1969 utvecklades då Läroplan för grundskolan 1969 (Lgr 69) trädde i kraft. Lgr 69 innehöll även förslag på hur lärare kunde hjälpa elever med olika svårigheter, och

markerade också att huvudansvaret för elevers fostran låg hos hemmen, inte skolan. Brynolf, Carlström, Svensson och Wersäll skriver fram att det i 60-talets läroplaner framgick att lärare hade en frihet att välja arbetssätt. Myndigheternas krav på hur lärare skulle utforma sin undervisning ansågs dock svåra att uppfylla. Lärarkompetensen underskattades och den pedagogiska verksamheten ifrågasattes. Vidare menar Brynolf, Carlström, Svensson och Wersäll att det under 1970-talet gjordes två utredningar som betydde mycket för utvecklingen av skolan och lärarrollen. Den första utredningen undersökte hur fördelningen av ansvaret såg ut mellan skolan, staten och kommunerna. Detta blev den så kallade SSK-utredningen (SOU 1974:36). Denna utredning gjorde att statsbidraget ändrades och den lokala påverkan över det praktiska arbetet i skolan förändrades. Den andra utredningen, Skolans inre arbete (SIA), har haft en stor betydelse för den svenska skolutvecklingen. SIA-rapportens största framgång var införandet av samarbetet mellan skola och fritidshem och även att skolan fick en lokal styrning.

Vid början av 1990-talet kommunaliserades skolan och kommunerna fick helhetsansvar över skolan. Detta menar Brynolf, Carlström, Svensson och Wersäll (2007), gjorde att lärare fick möjlighet att utifrån sin professionalitet påverka skolans arbetsmiljöutveckling. Lärarrollen påverkades också av dessa förändringar genom arbetsförlagd tid och att individuella löner infördes, detta i samband med att undervisningsskyldigheten avreglerades (a.a.). Parding och Ringarp (2008) menar att eftersom skolan inte längre skulle ha en gemensam styrning av staten skapades en oro hos lärare, att möjligheterna för att gemensamt förhandla om sina arbetsvillkor skulle försvinna. Oron hos lärare handlade i första hand om hur arbetstiden skulle konstrueras, hur lönerna skulle bli och risken för att lärare skulle bli beordrade arbetsuppgifter som inte var anpassande för deras arbete. De beskriver vidare att denna oro senare blev bekräftad, då kommunaliseringen medförde extra arbetsuppgifter för lärare. Kommunaliseringen har inneburit att det beroende på kommunens ekonomi, numera ser olika ut för lärares arbetssituation i landets kommuner. Det finns dock bevis för att läraryrket idag innebär fler uppgifter än tidigare. Många av dessa nya arbetsuppgifter anser en del lärare inte är väsentliga och definieras inte tillhöra lärares profession och huvudsakliga uppdrag, då dessa uppgifter mest är av administrativ art. Flera positioner från skolorganisationen har dessutom försvunnit, vilket har bidragit till att fler arbetsuppgifter tillkommit för lärare. Förr var det undervisning, planering och genomförande av dessa som var i fokus. Idag består arbetet av fler och fler nya sammanhang och arbetsgrupper med fler engagerade (a.a.).

Några år efter att skolan kommunaliserats infördes ännu en läroplan, Läroplan för det obligatoriska skolväsendet (Lpo94). I denna läroplan som kom år 1994, menar Brynolf, Carlström, Svensson och Wersäll (2007) att det framkom att lärare skulle göra elever medvetna om samhällets normer och värderingar, förmedla kunskaper, utveckla elever, skapa god miljö för lärande, samverka med olika intressenter och utveckla den egna skolan. Läraryrket fick utifrån Lpo94 en möjlighet till en professionell status då den medförde möjligheter till utmanande och utvecklande av lärares profession (a.a.).

2.4 Samhällsuppdraget

Selander (2008) menar att ett av lärares uppdrag är att se till att undervisningen för elever blir organiserad. Lärare ska ge stöd åt varje individs läroprocess i skolan, men också förbereda eleverna för ett senare liv i samhället. Detta är inte ett litet uppdrag, utan en essentiell uppgift som inte är enkel att genomföra (a.a.). I dagens kunskapssamhälle har skolan en viktig roll för att inte hamna efter i samhällsutvecklingen. Lärare har därför ett viktigt uppdrag med att bland annat utveckla gemenskap, medkänsla och en världsomfattande identitet hos elever (Hargreaves, 2004). Ett annat uppdrag som lärare har är, precis som Selander (2008) också påpekat, att förbereda elever inför samhället och hjälpa dem till ett engagemang efter tiden i skolan (Hargreaves, 2004). Trots detta anses läraryrket inte ha speciellt hög status. Svensson och Ulfsson (2009) skriver om en enkätundersökning som statistiska centralbyrån gjort på slumpmässigt utvalda samhällsmedborgare mellan 16 och 74 år. Undersökningen gick ut på att rangordna olika yrken i det svenska samhället utefter deras status. Resultatet av undersökningen visade att ambassadörer toppade listan medan grundskollärare kom först på plats 52.

Selander (2008) påstår att det ansågs mer enkelt att vara lärare för bara 60 år sedan, då lärare hade en mer tydlig auktoritet både gentemot föräldrar och elever. De elever som inte klarade av skolans regler kunde av lärare bestraffas på olika sätt och lärare blev sällan ifrågasatta. Idag däremot, måste lärare genom sin egen person och sitt agerande, vinna respekt (a.a.). Löwenborg och Gíslason (2003) håller med Selander (2008) och understryker att lärare förr inte var i behov av att försvara sitt förhållningssätt, arbetssätt eller förklara de beslut som gjordes. Förtroendet mellan lärare, elever och föräldrar, tar längre tid att skapa idag än vad det gjorde förr. Detta kan bero på att skolan idag är målstyrd, det är upp till lärare att själva finna vägen för elever att nå sina kunskaper, menar Löwenborg och Gíslason (2003). Vilka

kunskaper elever ska uppnå är idag tydligare, men vägen dit måste lärare konstruera. Lärare måste också kunna försvara det valda arbetssättet.

Lindqvist och Nordäng (2004) skriver fram att ett utbyte från att styra innehåll och struktur i undervisningen, till att styra det elever väntas utföra i skolan har skett, då mål- och resultatstyrningsreformer infördes. Ett sådant skifte har givetvis fått följder för lärare. Stor del av lärararbetet idag består av att försöka konkretisera mål för elever och deras föräldrar så att de ska kunna förstå precis vad som förväntas av eleven. Lärare ska kunna bedöma vad varje elev kan, genom att även ansvara för att målen senare utvärderas (a.a.). Förr fanns det tydliga och bestämda tidsangivelser för lärares specifika arbetsuppgifter skriver Nilsson och Wennås Brante (2008). Detta har nu ändrats till en årsarbetstid. En av lärares arbetsuppgifter är att se till att elever klarar minst godkänd nivå. Frågan idag är hur detta ska utföras, vilken tid det får ta och vems tid det ska tas ifrån (a.a.). Lärare idag känner en osäker- och otillräcklighet i sitt läraryrke om vilka uppgifter en lärare egentligen ska utföra (Lindqvist och Nordäng, 2004). Denna osäkerhet menar Lindqvist och Nordäng, grundar sig på att lärare idag känner sig otillräckliga med alla krav som kommer från samhället. De påstår att lärare hamnar i en omänsklig situation. Lärare känner idag att de inte vet vilket som är det centrala innehållet i deras arbete. De ställer sig frågande till var gränserna går och hur lärare ska kunna hantera de krav som läggs på dem från alla håll på samma gång. Svaret blir att lärare försöker sköta en omöjlig arbetsbörda utan att det finns några möjligheter att välja bort några av arbetsuppgifterna (a.a.). I en intervju som Nordenfalk (2001) har gjort med skolforskaren Arfwedson diskuteras frågan om det är underverk som samhället vill ha av dagens lärare och varför dessa överkrav på skolan ställs. I intervjun menar Arfwedson:

När det gäller polisen så är det ingen som kräver att polisen ska avskaffa brottsligheten. Av socialvården är det ingen som kräver att den ska avskaffa alla sociala problem eller fattigdomen. Och av sjukhusen är det ingen som kräver att de ska avskaffa döden. Men skolan ska avskaffa alla problem och göra alla människor lyckliga. Det är ju inte klokt. Och ett fruktansvärt förtryck av lärare som ändå redan är väldigt skuldbetyngda (s.51).

En annan syn på hur lärare uppfattas idag beskriver Lindqvist och Nordäng (2004). De utförde en undersökning med 86 grundskollärare, där följande fråga ställdes: *Var och i vilka sammanhang upplever Du att underlaget för bedömningen av Din kvalitet som lärare i huvudsak inhämtas?* (s. 46). Ungefär 60% av lärarna i undersökningen beskriver att om lärare uppfattas som effektiva eller inte, grundar sig inte på hur de är i klassrummet, utan istället

värderas allt läraren gör utanför klassrummet i andra informella sammanhang. Bilden av hur lärare är skapas istället under tillfällena som; studiedagar, konferenser, raster och medarbetarsamtal. Lärares arbetskvantitet ska vara synlig för alla. Ambitionerna ska vara väl synliga för allmänheten så att alla kan reflektera över dem, avser undersökningens lärare (a.a.). Lärarnas Riksförbund (2011b) skriver även fram att ett vanligt missförstånd i samhället är att många tror att lärare är lediga efter sin undervisning. Detta kan bero på att arbetet som görs efter lektionerna med eleverna aldrig synliggörs och då kan upplevas som att de inte finns (a.a.).

Idag skapas det rykten om hur arbetsamt och dåligt det har blivit i skolans värld (Löwenborg och Gíslason, 2003). Författarna frågar sig hur dessa rykten har uppkommit? I studien diskuterar de även om dessa rykten ger lärare ork att ta itu med sin situation? Hur påverkas de som tar del av ryktena? Hur påverkas dagens ungdomar av att lyssna till kommentarer över hur hopplösa barn är idag och problemen med att växa upp i dagens samhälle? Löwenborg och Gíslason anser att om alla ser potentialer och utifrån dessa istället skapar goda skildringar, får vi istället möjligheter att utveckla inställningen till situationen i skolan.

2.5 Lärares undervisningsskyldighet

Lärare är skyldiga att utträta de arbetsåtaganden som står i anställningsavtalet, dock är det ändå inte alltid lätt att veta vad som ingår (Läraryrket, 2012c). Om lärare säger ja till att genomföra nya arbetsuppgifter vidgar de sina åtaganden och av den orsaken är det väsentligt att uppgifterna är av rätt karaktär. Lärares arbetstid ska nyttjas till uppgifter som medverkar till att elever når målen i läroplanen (a.a.).

Aili (2008) menar att lärare inte har någon fast arbetstid, lärare har ingen tid för när arbetet varken börjar eller slutar. Under en vecka får lärare enligt arbetstidslagen arbeta högst 48 timmar (Läraryrket, 2012a). Fransson (2006) gjorde en undersökning där han intervjuade grundskollärare. Dessa uppskattar att de arbetar mellan 50-60 timmar i veckan, istället för 45 som de i genomsnitt ska. En av de intervjuade lärarna drog ner på sin planeringstid för att få ner antal arbetstimmar i veckan, vilket resulterade i försämrad undervisning. Lärarna i undersökningen påpekar även att gränsen mellan privatliv och arbete är liten och svår att dra, då mycket av arbetet sker i hemmet (a.a.). Enligt Läraryrket (2012b) delas lärares tid in i fyra kategorier som de benämner; reglerad arbetstid, förtroendetid, övertid och fritid.

- **Reglerad arbetstid** innebär tiden som läraren utgör på skolan.

- **Förtroendearbetstid** är den tid som lärare har till kompetensutveckling, för- och efterarbete, men även spontan elev- och föräldrakontakt. Var, när och hur denna tid ska utföras beslutar läraren om själv.
- **Övertid** kan bara beslutas av arbetsgivaren. Den får inte planeras utan ska innehålla oförutsedda uppgifter eller händelser som inte kan genomföras under ordinarie arbetstid. Om arbetsgivaren inte godkännt övertiden utförs arbetet på lärarens fritid, då utan ersättning.
- **Fritid** är lärarens lediga tid, där får de göra vad de vill (a.a.).

Aili (2008) skriver fram att cirka 50% av lärares arbete efter undervisningen med elever går åt till, för läraren, olika oplanerade aktiviteter. Stor del av arbetet som lärare utför består av handlingar som är oplanerade. Handlingarna kan, men måste inte, ingå i lärares planerade uppgifter. Att sitta och planera i arbetsrummet till exempel, gör att lärare måste vara tillgängliga för andra också. Lärare måste alltså räkna med att kunna bli avbrutna. Lärare måste även svara i telefon om det ringer, vara social om en kollega kommer in, samt öppna dörren om det knackar. Aili fortsätter med att beskriva att lärare oftare upplever stress vid tillfällen då lärare utför arbete som egentligen inte hör till läraryrket. Att få omprioritera i en direktsituation eller bli störd mitt i en händelse är exempel på sådana tillfällen. Stora delar av stressproblemen skulle säkert bli mindre eller kanske till och med helt försvinna, om skolan såg till att arbetsvillkoren anpassades för det som lärare faktiskt försöker genomföra (a.a.). Lindqvist (2002) beskriver att ett stressmoment lärare upplever är när de måste vikariera för arbetskamrater. Då missar lärare sin egen planering eller sin rast. Lindqvist menar att det ofta är svårt att finna behöriga vikarier, eller så fattas det pengar för att kunna sätta in dem. I en rapport om stress och ohälsa från arbetsmiljöverket (2001), redovisas det att grundskollärare är bland de tio mest utsatta yrkesgrupperna i Sverige. Denna undersökning innehöll en jämförelse mellan 356 yrken och lärare är även den yrkesgrupp som har psykiska besvär som en konsekvens av arbetet.

Arbetsdagslagen säger att alla har rätt till rast (Läraryrket, 2012d). Dessa raster ska finnas i ditt arbetsschema. Det är både en rättighet och en skyldighet att lärare, liksom alla andra yrkesgrupper, ska ha raster och pauser för att orka med arbetet. Det är rektorn som är ansvarig för att se till att alla kan ta de raster och pauser som behövs (a.a.). Samtliga lärare Lindqvist och Nordänger (2004) intervjuat var eniga om att lärares raster radikalt har förändrats, då lärarna upplever att det var annorlunda förr. De intervjuade lärarna ser tillbaka på en tid då de kunde sitta ner och ibland till och med utföra handarbete, på rasterna. Lärarna upplever att de

idag inte har någon rast. Nordängler (2002) beskriver att lärares raster idag består av konflikthantering, att svara på frågor, diskussioner med elever så väl som kollegor och föräldrar samt att förbereda, organisera och planera till nästa lektion.

Lindqvist och Nordängler (2004) skriver att lärares arbete som sker under förtroendearbetstiden inte är synligt för många. Rhöse (2003) menar att många lärare idag har svårt att lämna tankarna på arbetet när arbetsplatsen lämnas för dagen. Ett sätt att dock kunna göra det är att bo flera mil ifrån arbetsplatsen och därmed kunna lämna arbetet både fysiskt och mentalt, utan risker för att möta elever och föräldrar på fritiden. Enligt Lindqvist (2002) arbetar lärare även ofta på helger och fritidsaktiviteter hinns sällan med. För att lärare ska hinna med får familj och vänner ofta prioriteras bort (a.a.). Känslan av att aldrig hinna bli helt färdig med sitt arbete, menar Lindqvist och Nordängler (2004), gör att många lärare väljer att arbeta på lov, stanna kvar efter avslutad arbetstid, eller att anpassa elevernas arbete efter mån av tid. Mycket av lärares arbete är inte beroende av specifika platser utan kan göras på andra platser än i klassrummet (Aili, 2008). Många lärare tar med arbetet hem efter arbetstid, framhåller Lindqvist (2002) och han påstår att tankarna på skolan och arbetet kan dyka upp hela tiden även efter avslutad arbetstid. Händelser i lärares omgivning väcker tankar och idéer att utveckla, för kommande undervisning med elever.

2.6 Lärares arbetssituation

Blossing (2008) skriver fram att arbetet som lärare är spännande och menar att lärare får vara delaktiga i att se den nya generationen växa upp. Som en god pedagog får lärare ta del av de ungas utvecklande av nya kunskaper och vid dessa situationer är läraryrket det bästa yrket som finns. Blossing anser dock även att det finns negativa sidor med läraryrket och att lärare många gånger känner sig otillräckliga. Han frågar sig hur lärare ska hinna undervisa om allt, när lärarnas uppgifter hela tiden blir fler och fler. Skolan har inte bara i uppgift att se till så alla ämnesmål uppnås, undervisningen ska även inkludera social fostran och hur ska det fungera då skolans resurser blir mindre och mindre (a.a.). Aili (2008) beskriver att lärares arbetsuppgifter har ökat men att dessa uppgifter ska utföras under samma tid som innan, och i vissa fall till och med under kortare tid. Detta menar hon kan bero på att många kommuner idag drar ner på antalet anställda lärare.

Wahlström (2009) påstår att lärare idag behöver skriva ner mycket, som det förr räckte att de hade i huvudet. Elevernas resultat vid olika uppföljningstillfällen, kunskapsutveckling i utvecklingsplaner, elevernas problem i åtgärdsprogram, elevärenden och utredningar är

exempel på dokumentationer som lärare idag behöver skriva ner. Hon ställer sig frågan om allt är bra att ha på papper. Behövs detta för elever som är åtta och tio år gamla? Kunskapsmässigt klarade lärare, såväl som elever sig bra förr utan alla dessa dokumentationer, vad är det då som gör att elever som inte klarar målen faktiskt idag blir fler och fler? Wahlström menar att dokumentation självklart är bra, dels för att de dokument som skolan samlar på sig om eleverna blir ett bevis på att skolan har utfört sitt uppdrag. Hon ställer sig dock frågan vilken dokumentationen är till för? (a.a.). I Lgr11 (Utbildningsdepartementet, 2011a) står det att:

Läraren ska utifrån kursplanernas krav allsidigt utvärdera varje elevs kunskapsutveckling, muntligt och skriftligt redovisa detta för eleven och hemmen samt informera rektorn (s. 18).

Genom den ökade dokumentationen och andra nya och mer komplexa arbetsuppgifter som målformulering, samarbete och läroplansarbete, menar Nordänger (2002) dock att lärare anses mer yrkesmässigt kompetenta. För implementeringen av en mer målstyrd skola och läraryrkets professionella roll är detta synsätt nödvändigt. För att kunna arbeta i skolan måste lärare vilja utvecklas och kunna genomföra alla de uppgifter som den nya skolan kräver (a.a.). Även Sträng (2005) anser att dagens lärare har en komplex arbetssituation och menar att lärare ska undervisa, utveckla elevers kunskaper samt vara lyhörd mot elever för att kunna utveckla deras sociala egenskaper. Allt detta ska genomföras samtidigt och lärare ska ha det professionella objektet i tankarna under hela processen. Med dessa uppdrag som krav, är det många lärare som klagar över för lite tid. Sträng skriver vidare att det är viktigt att ta lärares missnöje på fullt allvar. Detta missnöje innebär att vissa prioriteringar måste göras och detta medför konsekvenser för elevers utveckling (a.a.).

Lärarnas Riksförbund (2011b) har gjort en jämförelse som beskriver hur viktig lärares arbetstid är. När ett företag ska budgetera måste de hitta en balans mellan inkomster och utgifter, det som inte ryms i budgeten kan inte införskaffas. Alltså måste det prioriteras. Likadant borde det vara med lärares arbetstid. Lärare borde kunna prioritera sina arbetsuppgifter, det som inte hinns med under arbetstiden får vänta. Kommunförbundet och skolan hade tidigare ett avtal där tiden för undervisning var bestämd. Idag finns inget sådant avtal med bestämmelser för mängden undervisning. Syftet med att avskaffa avtalet var att ge skolledarna och lärarna möjlighet att omorganisera sitt arbete, det var inte att undervisningstimmar skulle öka eller för den delen minska. Trots detta har avregleringen gjort att lärare upplever problem då deras arbetsgivare har ökat antalet timmar för

undervisning (a.a.). Lärare ska arbeta mycket och intensivt för att få ökad lön och andra fördelar, menar Nordängar (2002). Hon skriver även fram att lärare upplever att bedömningen av hur de är som lärare idag grundas i hur mycket lärare arbetar utanför klassrummet. För att få tid till alla nya arbetsuppgifter utanför klassrummet förväntas lärare bland annat att förkorta sin tid för planering, även om lärare trots allt finns i skolan för eleverna och inte för organisationens skull. Nordängar menar vidare att den moraliska stressen har ökat, då lärare har krav på sig att utveckla en verksamhet. Idag räcker det inte med att lärare planerar och genomför undervisning, utan lärare känner att de behöver bevisa sin yrkesprofession (a.a.). Undervisningens kärna har flyttats från inläring av förutbestämd fakta till att göra lärandet mer kreativt för elever (Kupferberg, 2008). Förr styrdes allt ”uppifrån” menar Holmqvist (2006), vilka läromedel som skulle användas och hur många undervisningstimmar olika områden fick ta var detaljstyrt. Lärare behövde då endast fokusera på vilket sätt stoffet skulle läras ut på, alltså vilken metod som skulle genomsyra undervisningen. Wahlström (2009) menar att lärare idag mer än gärna vill arbeta mer fritt, när de nu har möjligheten, men tiden gör att många väljer att använda färdiga läromedel istället, då det är lättare och sparar tid. Lärare som varit i yrket länge väljer dessutom att använda gammalt, redan färdigt material och Wahlström ställer sig frågan hur relevant det materialet är nu i dagens samhälle?

Ett steg i rätt riktning för att öka lärarens status kan vara att lärare som arbetar kommunalt, i år 2012, har blivit erbjudna att ingå i ett nytt avtal, där lärarens arbetstid ska få en bättre balans i förhållande till arbetsuppgifterna och lönen ska kunna diskuteras och höjas med 4,2 %. Det avtal som nu är beslutat är inte lösningen på lärarens arbetssituation, utan istället en början för att upprätta läraryrkets status (Lärarnas Riksförbund, 2012). Blossing (2008) menar att om lärare får koncentrera sig på det som är väsentligt för eleverna skulle dagens skola fungera betydligt bättre.

2.7 Teoretisk utgångspunkt

Denna studie utgår från den fenomenografiska forskningsansats som Marton grundade (Kroksmark, 2007). Kroksmark menar att forskningsansatsen relaterar till hur människor *uppfattar* innehållet i olika situationer, då människor *uppfattar* världen olika. Marton och Booth (2000) vidarehåller att fenomenografien uppstod för att skildra världens fenomen som andra *uppfattar* dem och att fokus ska ligga på *variationen* av människors sätt att *erfara*. Forskningsansatsen ska eftersträva att framställa *variationen*. För att skapa en förståelse för

hur människor *hanterar* olika situationer och problem, menar författarna att det först behövs en *förståelse* för hur de *erfar* situationerna och problemen. Denna forskningsansats är i huvudsakligen till för att upptäcka problem som är väsentliga för *förståelse* och lärande i pedagogiska miljöer (a.a.). Följaktligen är fenomenografin en ansats som strävar efter att ge den *uppfattade* verkligheten så stor rättvisa som möjligt (Kroksmark, 2007).

Detta kopplas till det som Blossing (2008) framhåller, om att lärares *erfarenheter* och upplevelser har stor betydelse för hur de tar sin an och *hanterar* sin arbetssituation. Den fenomenografiska ansatsen anses passande för denna studie, då lärares *erfarenheter* och *uppfattningar* kring deras arbetssituation kommer att studeras.

2.8 Problemprecisering

Denna studie kommer att undersöka hur grundskollärare uppfattar sin arbetssituation. Genom studien kommer lärares erfarenheter och uppfattningar kring sin arbetssituation att studeras. Problempreciseringen för denna studie blir därmed:

- Hur uppfattar lärare sina arbetsuppgifter i förhållande till sin arbetstid?

3. METOD

Följande kapitel beskriver tillvägagångssättet för valet av studiens metod, urval, etiska överväganden, hur den empiriska undersökningen genomförts och metodkritik.

3.1 Metodval

Kvale (1997) menar att en kvalitativ intervju är en effektiv metod med avseende att få reda på den intervjuades erfarenheter och meningar. Den intervjuade kan genom intervjun förmedla sin situation och sina tankar med egna ord från sitt eget perspektiv. Denscombe (2009) anser att en fördel med intervjuer som undersökningsmetod, är att resultatet blir mer grundligt och detaljerat, då intervjufrågorna kan följas upp. Han fortsätter, att en annan fördel med intervjuer är att det finns möjligheter för intervjuaren att välja bort svar som inte är väsentliga för studien, vilket gör att studien får en högre validitet (a.a.). Med detta i åtanke så valdes denna studiens empiriinsamling att göras med kvalitativa intervjuer, då kvalitén i det undersökta är det väsentliga. Intervjuerna gjordes på den intervjuades arbetsplats, då det blir en mer personlig situation och ögonkontakt mellan intervjuarna och den intervjuade sker, vilket Bjurwill (2001) förespråkar. Svårigheter som kan uppstå vid intervjuer av undersökningsdeltagarna, menar Denscombe (2009) är att vid uppläsning av intervjufrågorna bör intervjuaren vara saklig och professionell. Detta för att intervjuarens inställning till studiens ämne inte ska kunna påverka de intervjuade. Ejvegård (2009) menar att den insamlade empirin i viss omfattning kan vara unik, detta kan vara ogynnsamt för tillförlitligheten. Studiens urvalsgrupp innefattar endast fem grundskollärare i södra Sverige, detta medför att studiens resultat inte kan generaliseras.

Andra metoder som denna studie hade kunnat samla in data på var genom observationer, enkät eller insamling av skrivna dagböcker av lärare. Anledningen till att empirin till denna studie inte samlades in genom observationer beror dels på att vi då varit tvungna att observera lärare från det att de gick upp på morgonen till det att de gick och lade sig på kvällen, vilket ansågs vara en obekväm situation. Det beror också på att vi inte anser oss få tillräcklig eller väsentlig information genom observationer. Studiens empiri kunde även samlats in genom att lärare fått skriva dagböcker om sin arbetssituation. Men ur tidsaspekten hade då endast anteckningar under några dagar kunnat samlas in och inte ur ett generellt perspektiv som studien kräver. Enkät hade varit ett möjligt alternativ för datainsamling till denna studie, då enkät och intervjuers tekniker påminner om varandra (Patel och Davidson, 2003). Dock menar Stukát (2011) att tillverkaren av enkäten behöver vara väldigt kunnig inom ämnet för

att kunna förutspå möjliga alternativ till svar för en lyckad enkätundersökning. Med tanke på detta ansågs intervjuer vara den lämpligaste metod till denna studie.

3.2 Urval och undersökningsgrupp

Kvale (1997) beskriver strategiskt urval som att de valda undersökningsdeltagarna ska vara passande för just den studien. De ska vara väl pålästa inom ämnet och vara motiverade till att vilja genomföra intervjun. Urvalet av lärare gjordes med tanke på antal år i läraryrket, arbetskommun och undervisningsklass, då vi ville ha en så stor spridning som möjligt. Utifrån dessa kriterier skickades mail ut till fem lämpliga lärare. Då en av de mailkontaktade lärarna inte svarade valde vi att skicka ut ytterligare ett mail till en ny undersökningskandidat. Efter svar och godkännande från fem lärare bestämdes tid och plats med var och en. Samtliga fem lärare arbetar i låg- och mellanstadieklasser i spridda kommuner i södra Sverige, vilket gör att undersökningsdeltagarna är oberoende av varandra, vilket även det var ett medvetet och strategiskt val. Att lärarna som skulle intervjuas bland annat valdes utifrån arbetskommun ansågs väsentligt då lärare som arbetar nära lätt kan bli påverkade av varandra och eftersom skolan är kommunal och därför har tillgång till olika resurser. Tid- och bekvämlighetsaspekten påverkade också undersökningsgruppen. Vi valde därför lärare som vi varit i kontakt med på något sätt tidigare. Deltagarna består av en man och fyra kvinnor, som arbetat som lärare mellan tre månader och 37 år. Nämnas kan att studien inte görs ur något genusperspektiv och därför ligger det inte någon tanke bakom valet av just en man och fyra kvinnor, utan det är helt slumpmässigt. De intervjuade lärarna (med fingerade namn) är:

- **Amanda**, har 3 månader i yrket och arbetar 100% i årskurs fyra.
- **Björn**, har 4 år i yrket och arbetar 100% som idrottslärare och stödresurs i årskurs fyra till sex.
- **Emma**, har 11 år i yrket och arbetar 80% i årskurs två.
- **Catarina**, har 17 år i yrket och arbetar 100% i årskurs ett.
- **Diana**, har 37 år i yrket och arbetar 100% i årskurs tre.

3.3 Etiska överväganden

Trost (2010) och Vetenskapsrådet (1990) diskuterar några etiska perspektiv att förhålla sig till vid bland annat intervjustudier, vilket vi tog hänsyn till och gjorde.

- **Samtyckeskravet** innebär att få ett samtycke och godkännande till medverkan i studien av var och en av undersökningsdeltagarna. I aktuell studie tog vi kontakt med samtliga lärare via mail och samtycke från samtliga undersökningsdeltagare gavs.
- **Informationskravet** innebär att studiens undersökningsdeltagare blir informerade om studiens syfte. Mailet till de tillfrågade lärarna innehöll information om studiens syfte, vilket gjorde att undersökningsdeltagarna vid intervjutillfället redan tagit del av den informationen.
- **Konfidentialitetskravet** innebär att informera undersökningsdeltagarna om att deras personliga uppgifter kommer att behandlas med stor respekt och obehöriga kommer inte kunna ta del av dem. Detta blev undersökningsdeltagarna muntligt informerade om vid intervjutillfället, då vi förklarade att deras namn, arbetsplats och kommun aldrig kommer att diskuteras eller visas för andra. I studien kommer samtliga namn att vara fingerade.
- **Nyttjandekravet** innebär att det material som vi genom undersökningen samlar in endast kommer att användas av oss och till denna studie, vilket undersökningsdeltagarna blev informerade om under intervjuerna.

3.4 Genomförande

Vid intervjutillfällena berättades det för de intervjuade lärarna om varför just deras deltagande var passande för studiens innehåll. Innan intervjuerna ägde rum konstruerades tre huvudfrågor och några tänkbara följdfrågor. Samtliga undersökningsdeltagare fick därmed samma intervjufrågor (se bilaga 1), vilket bidrog till att de alla hade samma förutsättningar till att besvara frågorna. Intervjufrågorna var öppna och formulerade så att de intervjuade lärarna kunde resonera och fundera. Viktigt var också att deras svar inte skulle kunna tolkas som rätt eller fel. Undersökningsdeltagarna fick även innan intervjuerna påbörjades ta del av våra tre huvudfrågor, då vi ansåg att deras funderingar och åsikter gjorde sig mer rättvisa efter lite reflekterande. Undersökningsdeltagarna blev redan vid första kontakt via mail, informerade om att vi var två intervjuare och deras godkännande gavs. Trots detta är vi medvetna om att det insamlade materialet kan ha påverkats av att vi var två och att de intervjuade då kunde känna sig underlägsna, vilket Stukát (2011) menar. Vi valde dock att genomföra alla intervjuer tillsammans ändå, då eventuella följdfrågor eller funderingar kunde uppkomma hos någon av oss och därför att vi båda vill vara delaktiga och engagerade i allt som görs kring studien. Under samtliga intervjuer turades vi om att ställa intervjufrågorna och under genomförandet var båda lika aktiva. Intervjuerna utfördes i ett avsides rum där intervjun

kunde genomföras utan några eventuella avbrott. Vardera intervju pågick mellan ungefär 10 och 15 minuter. Samtliga intervjuer spelades in med hjälp av ljudupptagning.

3.5 Metodkritik

En kritisk aspekt av studies metod kan vara, som vi nämnt i stycket ovan, att vi var två under intervjuerna vilket kan innebära att den som blir intervjuad får känslan av att vara i underläge. Under ett intervjutillfälle kom läraren sent på grund av ett elevärende som drog över tiden. Detta anser vi kan ha påverkat lärarens svar då denna lärare möjligtvis kan ha känt sig stressad. Vi menar även att då denna lärare inte är klasslärare, som de andra intervjuade lärarna, kan hans svar och åsikter skilja sig från de övriga undersökningsdeltagarna. För att utveckla och få ännu större spridning på våra intervjuade lärare kunde vi valt ytterligare en klasslärare från mellanstadiet, då från årskurs fem eller sex.

4. RESULTAT

Följande kapitel kommer att presentera resultat med urskiljda kategorier från studiens insamlade material. Avslutningsvis följer en kort sammanfattning av studiens resultat.

4.1 Bearbetning av det insamlade materialet

Ljudupptagning från samtliga intervjuer lyssnades igenom och transkriberades för att sedan lättare kunna bearbeta undersökningsdeltagarnas utlåtanden. De fem transkriberade intervjuerna sorterades och lästes igenom ett flertal gånger, vilket Patel och Davidsson (2003) menar är väsentligt för att kunna analysera det insamlade materialet. Materialet har studerats och analyserats utifrån en fenomenografisk forskningsansats då studien fördjupar sig i hur lärare erfar och upplever sina arbetsuppgifter i förhållande till sin arbetstid. Olika mönster, likheter och skillnader hittades och genom att sedan markera med olika färgade pennor kunde de olika kategorierna skapas. Utifrån studiens preciserade frågeställning, hur uppfattar lärare sina arbetsuppgifter i förhållande till sin arbetstid, har dessa 5 kategorier bildats ur det transkriberade materialet:

- Uppfattningar kring lärares arbetssituation
- Arbetsuppgifter i förhållande till arbetstid
- Omprioritering av lärares arbetsuppgifter
- Högt tempo
- Vinna respekt och bevisa profession

Varje kategori kommer att presenteras var för sig.

4.2 Uppfattningar kring lärares arbetssituation

Tre undersökningsdeltagare, som alla arbetar i olika årskurser, skolor och kommuner uppskattar att de arbetar betydligt mer än 45.5 timmar, då de räknar att de arbetar ungefär 50 timmar i veckan. En av de intervjuade lärarna arbetar inte heltid, dock uppskattar även hon att hon arbetar fler timmar än hennes tjänst inkluderar. I jämförelse med dessa fyra lärare, uppger Catarina med sina 17 år i yrket att hon endast arbetar i genomsnitt 40 timmar i veckan. Dock uppskattar Catarina att hon arbetar ungefär 45 timmar under de få veckor då utvecklingssamtalen ska genomföras och påpekar att det är en ojämn arbetsbörda.

De intervjuade lärarna uppger att det är många olika arbetsuppgifter som ska hanteras och utföras. Arbetsuppgifterna är av olika mängd och lärarna nämner även uppgifter av stor

variation. Diana, som varit verksam lågstadielärare i 37 år räknar upp sina arbetsuppgifter; planering, utvärdering, reflektion, ha lärarkandidater, rast- och matvakt, skriva omdömen, göra individuella utvecklingsplaner, utvecklingssamtal, gå på habilitering, BUP och elevvårdsärenden, konferenser och möten, föräldrakontakt, skriva rapporter om kränkningar, dokumentera om någon elev slagit sig, förbereda nationella proven, hitta material och kopiera det och vidareutveckling. Hon poängterar även:

Ehmm.. ja, men nu måste jag ju komma med något dumt också, att dammsuga mattan i klassrummet, som inte tillhör städerskornas jobb längre. Ja, det finns säkert 1000 saker till som jag har glömt (Diana).

Björn, som varit verksam lärare i fyra år, nämner inventering, för- och efterarbete, planering, mailkontakter, föräldrakontakt och omdömen som sina arbetsuppgifter. Samtliga undersökningsdeltagarna är överens om att de har för lite tid åt planering för elevers undervisning och skulle vilja hinna mer. Amanda, som varit i läraryrket i tre månader säger att hon i bästa fall, om hon hinner, planerar en timme om dagen och Diana med sina 37 års yrkeserfarenhet använder mycket gammalt, redan förberett material, då tiden för nyskapande material inte finns. Diana påpekar även att arbetet och inläsningen med nya teman oftast får utföras hemma och därför väljer hon att använda sig av material hon använt förr, då hon inte anser det rimligt att lägga för mycket av sin fritid på arbetsuppgifter.

Amanda framhåller att hon egentligen inte vill arbeta utöver hennes arbetstimmar, men väljer ändå att göra det för att få ihop en så bra planering och undervisning för eleverna som möjligt:

För man vill ju liksom utveckla dom och tycka att det är kul och ge någonting (Amanda).

Emma menar också att läraryrket trots arbetsbördan är väldigt roligt:

Det är för ungarna man gör det, för någonting annat är bara skitblaha (Emma).

Hon påpekar att lärare får mycket positiv respons av elever som gör att arbetet blir jätteroligt och det jobbiga och tunga glöms bort.

4.3 Arbetsuppgifter i förhållande till arbetstid

Tre av de intervjuade lärarna uppger att arbetsuppgifterna är alldeles för många i förhållande till den utsatta arbetstiden. De tre undersökningsdeltagarna är överens om att det

administrativa arbetet med elevers omdömen är det som tar upp den största tiden av deras arbete. En av dessa intervjuade lärare arbetar 80% och uttrycker sig:

Jag har ett heltidsjobb, men jobbar bara 80%. Men jag kan inte säga vilken del, vilka 20% av barnens rättigheter att lära jag ska ta väck, för det finns ju inte. Så att det, det är alldeles för mycket arbetsuppgifter (Emma).

Diana menar att hon trots sina många år i läraryrket upplever att tiden inte räcker till och hon påpekar att yngre och mer oerfarna lärare uppfattar tiden som ännu mer knapp, att de dessutom ofta har småbarn hemma bidrar till att Diana inte förstår hur de hinner med. De två resterande undersökningsdeltagarnas uppfattningar varierar från de tre tidigare nämnda lärarna då dessa två inte upplever att arbetsuppgifterna är för många i förhållande till arbetstiden. Dessa två menar att lärares egentliga arbetsuppgifter ryms i arbetstiden:

Dom arbetsuppgifter som man egentligen har i förhållande till arbetstiden är helt okej. Men det är ju det att det blir ju hela tiden mer (Björn).

Dessa två lärare påpekar även att varje dags oplanerade händelser tillsammans med de ökade administrativa uppgifterna gör att lärare känner att de inte hinner med. Catarina nämner även att klasstorleken har stor betydelse för om du hinner med dina arbetsuppgifter eller inte. Hon beskriver att om lärare har 25 elever istället för 17, att till exempel skriva omdömen om, ändras arbetsbördan drastiskt.

4.4 Omprioritering av lärares arbetsuppgifter

De administrativa uppgifterna som lärare idag är ålagda att göra, är den arbetsuppgift som samtliga intervjuade lärare uppger tar mest tid. Fyra av lärarna tar upp bedömning, dokumentation till individuella utvecklingsplaner och pedagogiska planeringar som de mest tidskrävande arbetsuppgifterna för lärare idag. Amanda skiljer sig från dessa nämnda undersökningsdeltagare då hon uppger att de arbetsuppgifter som hon upplever tar mest tid är att kopiera och att fylla i olika lappar, så som sjukfrånvaroblanketter och ledighetsansökningar, som hon inte anser tillhör hennes egentliga arbetsuppgifter. Amanda ställer sig därför frågan om det inte finns någon annan som skulle kunna utföra dessa arbetsuppgifter som hon påstår tar mycket av hennes tid:

Vi pratade faktiskt om det häromdagen att nu när det är så hög arbetslöshet om man pratar om dom här fas 3, att tänk om man hade haft en, en då, arbetslös som behöver liksom komma ut i arbetslivet, å så ger jag, hej, efter rasten ska jag ha 25 kopior av

denna, 13 kopior av den och så, så när jag kommer tillbaka så hade det legat på mitt skrivbord liksom, färdigkopierat och klart. Det hade varit jätteskönt (Amanda).

Även Emma berättar om liknande diskussioner då det på hennes arbetsplats nu finns en tjej som de kallar för deras lärarsekreterare. Lärarsekreterarens uppgifter är bland annat det som Amanda menar tar mycket av hennes arbetstid, att kopiera och kolla närvaro. Dessutom rättar denna lärarsekreterare böcker och sätter upp saker på väggarna. Emma beskriver att deras så kallade lärarsekreterare:

...sköter det där praktiska och man känner inte samma panik, när man känner att, nej men jag hinner inte rätta matteböckerna (Emma).

Catarina, Emma och Björn anser att dokumentationen bör förenklas och Catarina ger som förslag att skolverket borde konstruera mallar och skicka ut till alla skolor, då kunskapskraven inte bör vara tolkningsbara och ska vara lika för alla. Emma menar att:

Dessa superproffs som säkert gjort alla dom här uppdelningar och kraven och vad dom har tänkt, de måste ha skrivit ner det, varför inte delge oss det? Varför ska vi uppfinna hjulet en gång till? (Emma).

Dessa mallar, menar Catarina och Emma skulle besparat lärare mycket tid eftersom lärare då inte behövt fundera på om de har tänkt rätt och dessutom hade skapandet av egna matriser om hur det ska kryssas och bedömas inte behövt göras. Just dessa uppgifter som Catarina och Emma nämner att Skolverket kunde underlätta lärares arbete med, är de arbetsuppgifter som Diana anser att hon utför hemma. Diana anser att arbetet vid datorn är svårt och tar mycket tid och hon nämner pedagogiska planeringar, matriser och individuella utvecklingsplaner som arbetsuppgifter vid datorn. Diana menar att dessa arbetsuppgifter tar så lång tid att de inte hinns med under de 45,5 arbetstimmarna i veckan, utan måste göras hemma på kvällarna. Samtliga undersökningsdeltagare är överens om att de arbetar hemma efter avslutad arbetstid.

4.5 Högt tempo

Samtliga undersökningsdeltagare var överens om att raster är nödvändiga för att orka med dagen, dock kände ingen av dem att de egentligen hade tid till det. Björn menar att han inte har någon rast då han under intervjun säger:

Vad hette det sa du? Nästa fråga...Nej alltså, ska man hårdra det så nej. Man måste kunna göra det, för det behöver vi göra, men jag kan ju sitta alltid, för det är alltid något som händer, något som händer på rasten, det är någon som ringer och frågar

någonting hemifrån, det är något inlagt möte, vi ska ha konferens som ligger över nätet eller någonting sådant (Björn).

Catarina som nu arbetar i årskurs ett nämner andra problem som inte hinns med under dagen, som att gå på toaletten, då det är ett högt tempo under hela dagen med eleverna. Amanda som är nyutbildad lärare berättar att hon under sina tre månader uppskattar att hon suttit ner i lärarrummet med sina kollegor endast 2-3 gånger, då hon precis som Björn nämner att det alltid uppkommer annat som behöver utföras.

4.6 Förändringar i läraryrket

Tre av de intervjuade lärarna upplever att deras arbetssituation har förändrats sedan de började arbeta som lärare. Diana med sina 37 år i yrket berättar att en förändring från förr är att hon då slutade samtidigt som eleverna, men att hon då utförde mer arbete hemma än vad hon gör idag. De största skillnaderna från förr som påpekas av lärarna är att kraven på dokumentation ökat, tillsammans med allt annat skrivarbete, som Catarina uttrycker det. Emma som varit grundskollärare i över tio år anser att dokumentationen har ökat genom åren, men menar att den även fanns för tio år sedan och att det är omfattningen och kraven på dokumentationen som har ökat. Catarina diskuterar vidare arbetsbördan av att behöva dokumentera elevers utveckling i flera olika datorprogram:

Det är ju också ett mer jobb som tar tid, att lägga in i xxxx, ett program som vi inte ens gillar. Det har ju också att göra med att vi har blivit pålagda att göra saker som vi inte ens tror på. Och det gör ju också att man blir negativ och tänker att saker och ting är jobbigare än dom behöver vara egentligen (Catarina).

Hon påpekar också att hon aldrig stött på någon som vill se denna dokumentation, det bidrar till att Catarina inte förstår innebörden och känner att dessa uppgifter kanske är onödiga:

Varför gör vi det? Får barnen bättre resultat? (Catarina).

Diana däremot berättar att hennes elevers föräldrar ställer väldigt många frågor angående dokumentationen, men även om Dianans olika arbetssätt och metoder för undervisningen och hon påtrycker att det är viktigt att vara påläst och väl förberedd för att vinna respekt och bevisa sin profession.

Björn, som arbetat som lärare i fyra år upplever däremot inte, som de tre tidigare nämnda lärarna, att hans arbetstid förändrats. Han uttrycker sig att det gäller att hantera arbetsuppgifterna på rätt sätt och effektivisera sitt arbete, det gäller att få plats med sina

arbetsuppgifter under sin arbetstid. Amanda, som bara arbetat som lärare i tre månader har inte så mycket egna erfarenheter att jämföra med, men nämner diskussioner hennes kollegor emellan och berättar att hennes idag närmaste arbetskamrat, som vid sin karriärstart för 30 år sedan hade en 100% tjänst jämför denna med sin 100% idag och menar att det känns som att hon idag då arbetar 200%.

4.7 Sammanfattning av resultat

Det huvudsakliga syftet med denna studie är att undersöka lärares erfarenheter och uppfattningar kring sin arbetssituation. Hur uppfattar lärare sina arbetsuppgifter i förhållande till sin arbetstid?

Undersökningsdeltagarna anser att deras arbetssituation försämras genom för mycket dokumentation. Några av de intervjuade lärarna frågar sig om all denna dokumentation behövs eller om den kan förenklas på något vis. Tiden som det tar att dokumentera tas ofta från planeringen för undervisningen och därför används mycket gammalt material. Arbete med att kopiera papper, för många konferenser och uteblivna raster är också bidragande faktorer till hur lärare idag upplever sitt arbete. Många lärare idag utför mycket arbete hemma på sin fritid då allt inte hinns med inom den tänkta arbetstiden. Två av de intervjuade lärarna skulle gärna se att Skolverket kom med olika förslag och mallar på hur bedömning och dokumentation ska utformas för att slippa onödiga diskussioner om hur man ska göra och för att underlätta lärares arbete. Undersökningsdeltagarna uppger att tiden för planering borde vara mer prioriterad, de är i skolan för elevernas skull.

5. DISKUSSION OCH ANALYS

I följande del diskuteras det kring studiens urskiljda kategorier som uppkommit ur det empiriska materialet. Kategorierna diskuteras och analyseras med stöd av den tidigare litteraturgenomgången, samt utifrån egna erfarenheter och åsikter. Utifrån detta bildades nya kategorier.

5.1 Arbetsituation och arbetsuppgifter

Inledningsvis kan det utifrån studiens resultat konstateras att de intervjuade lärarna inte har samma uppfattningar angående sin arbetsituation. Tre av undersökningsdeltagarna uppskattar sig arbeta betydligt mer än 45,5 timmar i veckan, som de enligt avtal ska göra. De uppskattar nämligen att de arbetar ungefär 50 timmar i veckan. Vilket kan ställas mot arbetstidslagen som säger att lärare högst får arbeta 48 timmar i veckan (Läraryrket, 2012a). Även Fransson (2006) undersökning visar att grundskollärare uppskattar att de arbetar mellan 50-60 timmar i veckan då de inte hinner med sina arbetsuppgifter under den utsatta arbetstiden. De intervjuade lärarna i aktuell studie ger liknade förklaring och uppfattar att lärares arbetsuppgifter idag inte ryms inom den bestämda arbetstiden. De resterande två intervjuade lärarna i denna studie skiljer sig från ovanstående då en av dessa inte arbetar heltid även om också hon uppskattar sig arbeta mer timmar i veckan än vad som ingår i hennes arbetsavtal. Denna lärare uppfattar sin arbetsituation som komplicerad. Viktigt att konstatera är, menar vi, att lärare så väl som andra yrkesgrupper borde kunna arbeta deltid utan att eleverna, för den delen, blir lidande med försämrad undervisning. Vi anser det också väsentligt att inte gå över antalet tillåtna arbetstimmar i veckan, arbetstidslagen finns för en anledning och måste respekteras. En av lärares viktigaste arbetsuppgifter idag är att se till att alla elever klarar minst godkänd nivå. Frågan som Nilsson och Wennås Brante (2008) ställer är hur detta ska utföras, vilken tid det får ta och vems tid det ska tas ifrån. Samtliga av denna studies undersökningsdeltagare är överens om att tiden för planering inte är tillräckligt lång och att de önskar sig hinna mer. Utifrån undersökningen Fransson (2006) utförde går det att utläsa att lärare ibland får dra ner på planeringstiden för att inte arbeta för många timmar i veckan. Detta resulterar i försämrad undervisning för eleverna. Vi menar att tiden för planering borde vara en av de högst prioriterade arbetsuppgifterna för lärare, då grunden för hela undervisningen konstrueras där.

Den femte och sista intervjuade läraren i denna studie har en helt annan uppfattning än de tidigare lärarna då hon arbetar färre timmar i veckan än vad hennes avtal säger. Endast de få

veckor denna lärare har utvecklingssamtal att genomföra uppskattar hon sig arbeta alla de timmar hennes anställningsavtal anger. Många lärare idag arbetar alltså mer än vad som är tillåtet och vad beror det på? Vad kan göras åt denna situation? Uppenbarligen är det något som måste göras då lärare inte kan fortsätta arbeta över antalet tillåtna timmar varje vecka. Vad är det som gör att vissa lärare arbetar mer och andra till och med mindre än vad anställningsavtalet uppger. Faktorer vi anser kan ha betydelse för hur arbetssituationen uppfattas är hur skolans organisation är uppbyggd, lärarens inställning och yrkeserfarenheter men även vilken årskurs lärare verkar i. En av studiens intervjuade lärare uppger även att storleken på klassen har betydelse för om arbetsuppgifterna hinns med eller inte, då arbetsbördan förändras drastiskt om läraren har 25 elever att skriva omdömen om istället för 17.

5.1.1 Läraruppdraget idag

Lärare idag har ett stort essentiellt uppdrag då de ska organisera undervisning för elever, ge stöd åt varje individs läroprocess i skolan och förbereda eleverna för ett senare liv i samhället (Selander, 2008). Hargreaves (2004) ökar uppdraget då han skriver fram att lärare ska utveckla gemenskap, medkänsla och en världsomfattande identitet hos elever. En annan uppgift är även att styra det elever väntas utföra i skolan menar Lindqvist och Nordänger (2004) och sedan även konkretisera målen för elever och deras föräldrar. Lärare ska också bedöma vad varje elev kan och ansvara för att målen senare också utvärderas (a.a). Löwenborg och Gíslason (2003) förtydligar vidare att målen som eleverna ska uppnå är givna men det är upp till varje lärare att själva hitta vägar för elever att nå sina kunskaper. Sträng (2005) avslutar listan då hon menar att lärare ska undervisa, utveckla elevers kunskaper och vara lyhörd mot elever för att kunna utveckla deras sociala egenskaper. Även en av studiens undersökningsdeltagare beskriver sina arbetsuppgifter som varierade och många. Hon nämner; planering, utvärdering, reflektion, rast- och matvakt, skriva omdömen, göra individuella utvecklingsplaner, utvecklingssamtal, konferenser, hitta material och kopiera det och vidareutveckling som några av hennes nuvarande arbetsuppgifter. Hon tillägger även att hon på senare år fått arbetsuppgifter som inte anses tillhöra läraryrket som att dammsuga mattan i klassrummet. Parding och Ringarp (2008) menar att lärare efter kommunaliseringen fått ökade och nya arbetsuppgifter, som en del lärare inte anser sig tillhöra lärares profession och huvudsakliga uppgift. Flera positioner från skolorganisationen har försvunnit, vilket har bidragit till att fler arbetsuppgifter tillkommit för lärare (a.a). Blossing (2008) menar vidare att undervisningen dessutom ska innefatta social fostran och han ställer sig frågan hur det ska

fungera då skolans resurser hela tiden minskar. De arbetsuppgifter som ingår i läraryrket är idag omfattande och av väldigt olika karaktär. Vi anser att små saker som att dammsuga mattan eller att för den delen vara rastvakt är för lärare värdefull tid som kan användas till att planera mer motiverande och kreativ undervisning för eleverna, reflekterande eller en kort välbehövlig rast.

5.2 Det administrativa arbetet

Samtliga av studiens undersökningsdeltagare anser att kraven på dokumentation, tillsammans med allt annat skrivarbete har ökat. De är överens om att det administrativa arbetet med elevers omdömen är det som tar upp den största tiden av deras arbete och som gör att lärare upplever att de inte hinner med. Lärarna nämner bedömning, dokumentation till individuella utvecklingsplaner och pedagogiska planeringar som tidskrävande arbetsuppgifter idag. Studiens lärare får stöd för deras ovanstående påstående då Wahlström (2009) menar att en av lärarens arbetsuppgift är att skriva ner mycket. Lärare ska dokumentera saker som det förr räckte att de hade i huvudet. Wahlström listar även hon upp lärarens administrativa uppgifter så som, elevernas resultat vid olika uppföljningstillfällen, kunskapsutveckling i utvecklingsplaner, elevernas problem i åtgärdsprogram, elevärenden och utredningar. Dessa listade arbetsuppgifter anser vi har ett gott syfte med sig, som tyvärr än så länge inte har visat sig så positiva som tanken från början var. Den tid som det tar att göra dessa dokumentationer hade bevisligen kunnat läggas på andra, för eleverna mer gynnsamma uppgifter. Lärares arbetstid ska nyttjas till uppgifter som medverkar till att elever når målen i läroplanen (Läraryrket, 2012c). En av de intervjuade lärarna anser att arbetet med dokumentationen är en arbetsbörda som tar mycket tid och att det är en arbetsuppgift de blivit ålagda att göra trots att de inte tror på det och hon ställer sig frågan om dokumentationen är nödvändig. Denna lärare påstår också att hennes dokumenterande aldrig har behövts visas för någon annan, vilket bidrar till att förståelsen för dessa arbetsuppgifter saknas och dokumentationen känns också onödig. Även Wahlström (2009) ställer sig frågan om allt är bra att ha på papper? Förr behövdes inte dessa dokument för att klara sig bra kunskapsmässigt. Hon ställer sig även kritisk till dokumentationen då antalet elever som inte klarar målen idag trots detta ökar och hon frågar sig för vem vi dokumenterar? Att dokumentera elevers utveckling anser vi självklart är bra, men om det inte bevisas hjälpa eleverna att nå målen kanske vi behöver tänka om. Då kan andra arbetsuppgifter eller mer planeringstid vara mer relevant för att hjälpa eleverna framåt och öka måluppfyllelsen då studiens intervjuade lärare uppger att

dokumentationen är för omfattande och tar för mycket tid från planeringstiden för elevernas undervisning.

Elevernas utveckling behöver dokumenteras och det är ju även en av lärares arbetsuppgifter. Dokumentationen tillsammans med bland annat målformulering, samarbete och läroplansarbete menar Nordänger (2002) gör att lärare anses mer yrkesmässigt kompetenta och Lgr11 (Utbildningsdepartementet, 2011a) beskriver också att lärare ska dokumentera elevers kunskapsutveckling, både muntligt och skriftligt. Dock skrivs det inte fram i vilken omfattning detta ska utföras och det kan vara just det som behöver justeras då studiens undersökningsdeltagare medger sig behöva mer tid för planering.

5.3 Rast under arbetsdagen

Denna studies resultat visar att samtliga undersökningsdeltagare var eniga om att de upplever att det är problem med att ta rast under sin arbetsdag. Dock säger arbetstidslagen att rast är en rättighet som ska finnas i arbetsschemat (Läraryrket, 2012d). Studiens intervjuade lärare uppger att under rasterna som eleverna har så finns det mycket annat som lärare behöver göra. Det händer alltid något under rasterna och konflikter måste lösas, samtal måste ringas eller andra förberedelser göras. Lindqvist och Nordängers (2004) undersökning stärker vår studie då deras undersökningsdeltagare beskriver att rasterna går åt till konflikthantering, att svara på frågor, diskussioner med elever, kollegor och föräldrar samt att förbereda, organisera och planera till nästa lektion. Arbetstidslagen säger att rast måste tas och studiens intervjuade lärare uppger att raster är nödvändiga för att orka med arbetsdagen, därför har alla en rättighet till raster under arbetsdagarna. Lärare, likväl som andra yrkesgrupper, behöver och har rätt till raster och då inte bara fem minuter där samtalet ändå handlar om arbetet, utan en lite längre rast där tankarna och samtalen innehåller valfria ämnen. En av denna studies intervjuade lärare uppskattar att hon under sina tre månader som lärare endast suttit ner med sina kollegor 2-3 gånger och en annan undersökningsdeltagare uppger att hon inte ens hinner gå på toaletten innan eleverna slutat för dagen. Det är rektorns ansvar att se till att lärare får möjligheter till en paus under sin arbetsdag (Läraryrket 2012d). Att inte ens hinna gå på toaletten under den arbetstid som spenderas med eleverna menar vi till och med kan vara farligt. Även lärare måste kunna ta pauser i sitt arbete.

5.4 Lärares förtroendetid

Samtliga av studiens lärare upplever att de utför arbete hemma. Lärarförbundet (2012b) menar att lärare har sin förtroendetid att disponera till kompetensutveckling, för- och efterarbete, men även spontan elev- och föräldrakontakt. Var, när och hur lärare väljer att utföra denna tid beslutar läraren om själv. En av studiens intervjuade lärare påpekar att förtroendetiden inte räcker till och att hon får lägga mycket av sin fritid på arbetsuppgifter, vilket hon inte anser rimligt och väljer därför ofta att använda sig av gammalt material till elevernas undervisning. Wahlström (2009) beskriver att lärares arbetstid gör att lärare idag väljer ett färdigt material att arbeta med istället för att skapa ett nytt, då det är lättare och sparar tid. Wahlström ställer sig frågan hur relevant det materialet är nu i dagens samhälle? Återigen anser vi att det viktigt att konstatera att lärare är i skolan för eleverna. Lärare måste ha tid att skapa nytt, kreativt och motiverande material för eleverna för att hjälpa dem att nå målen. Det ska dock inte vara förbjudet att använda gammalt material också, men då är det viktigt att materialet är relevant och lärare ska inte välja det gamla för att tiden för nyskapande inte finns. Lärare, precis som andra yrkesgrupper, kan ibland behöva arbeta hemma, men de ska inte behöva göra det regelbundet. En annan av studiens undersökningsdeltagare anser även hon att hennes arbete inte ryms under arbetstiden och det får då utföras på fritiden. Detta är egentligen ingenting hon vill men väljer ändå att göra det för att få ihop en så bra planering och undervisning för eleverna som möjligt. Ytterligare en undersökningsdeltagare menar att hon får utföra mycket av dokumentationen tillsammans med skapandet av olika mallar och matriser hemma på kvällarna.

Aili (2008) har såsom åsikt att lärare inte har någon fast arbetstid, de har ingen tid för när arbetsdagen varken börjar eller slutar. Lindqvist (2002) framhåller att händelser i lärares omgivning väcker tankar och idéer att utveckla, för kommande undervisning med elever. Många lärare tar med arbetet hem efter arbetstid då tankar på skolan och arbetet kan dyka upp när som helst på dygnet. Lärarna i Franssons (2006) undersökning påpekar även att gränsen mellan privat- och arbetsliv kan vara liten och svår att dra, eftersom mycket av arbetet sker i hemmet. Vi anser att de som väljer att ge sig in i läraryrket bör vara medvetna om att det även innebär arbete hemma, då alla idéer och planeringsunderlag inte alltid kommer till en under just planeringstiden. Arbeta hemma kan vara nödvändigt, dock ska det inte gå ut över familj och fritid. Lindqvist och Nordänger (2004) menar att mycket av lärares arbete på fritiden görs då lärare ofta bär på en känsla av att aldrig hinna bli helt färdig med sitt arbete.

5.5 Samhällets krav på lärare idag

Lindqvist och Nordänger (2004) skriver fram att många lärare idag upplever en osäker- och otillräcklighet om vilka arbetsuppgifter lärare egentligen ska utföra. Lärare känner sig idag otillräckliga med tanke på de krav som samhället ställer på lärare och därmed kan lärare uppleva situationen som orimlig. Dessa krav blir fler och fler, vilket leder till att lärare idag inte vet hur de ska kunna hantera arbetssituationen. Författarna menar att lärare försöker utföra en omöjlig arbetsbörda och att välja bort några arbetsuppgifter är inte att tänka på. (a.a.). Denna studies längst verksamma lärare antyder att arbetstiden är knapp för lärares samtliga uppgifter idag. En annan av studiens undersökningsdeltagare upplever däremot inte att arbetsuppgifterna är för många för att hinna med under arbetstiden då han påstår att det är ökandet av arbetsuppgifter som gör det svårt att hinna med.

I takt med att samhället utvecklas förändras även lärares uppgifter. Detta anser vi är väsentligt för att följa samhällsutvecklingen. Dock kan inte nya arbetsuppgifter tillkomma utan att andra försvinner. Andra tänkbara möjligheter för att få in nya arbetsuppgifter i läraryrket menar vi kan vara att arbetstiden regleras eller att fördelningen av arbetsuppgifter korrigeras. Viktigt att tänka på vid förändringar anser vi är att inga betydelsefulla uppgifter försvinner, men inte heller att nya, för lärare inte väsentliga arbetsuppgifter, tillkommer. Även Lärarförbundet (2012c) skriver fram att det är viktigt att lärares nya åtaganden är av rätt karaktär för läraryrket, då dessa arbetsuppgifter blir en skyldighet för lärare att uträtta om lärare ger ett medgivande till dessa. De arbetsuppgifter som står i lärares anställningsavtal är de uppgifter som lärare är skyldiga att genomföra. Trots detta är det svårt att veta vilka arbetsåtaganden som ingår i läraryrket. Vi frågar oss, att om det inte ens i anställningsavtalet går att utläsa vilka uppgifter som lärare ska utföra, hur ska vi då veta vilka uppgifter som ingår i läraryrket? Kraven på lärare idag växer ikapp med att arbetsuppgifterna hela tiden utökas, vilket även Parding och Ringarp (2008) menar då det finns bevis för att läraryrket idag innehåller fler uppgifter än tidigare. I samband med dessa överkrav som samhället idag ställer på skolan frågar sig Arfwedson om det är underverk som begärs av dagens lärare (Nordenfalk, 2001).

5.5.1 Lärares profession

Våra erfarenheter säger oss att kraven som samhället ställer på skolan gör att lärare idag uppfattar sin arbetssituation som stressande. Även Nordänger (2002) upplever att den moraliska stressen hos lärare har ökat och menar att i dagens samhälle behöver lärare bevisa sin yrkesprofession, då det inte längre räcker att lärare planerar och genomför undervisning. Aili (2008) är övertygad om att stressproblemen skulle minska och kanske till och med

försvinna om skolan såg till att arbetsvillkoren anpassades för det som lärare faktiskt försöker genomföra. En rapport från arbetsmiljöverket (2001) om stress och ohälsa visade att grundskollärare är en av tio yrkesgrupper som är mest utsatt och de är även den yrkesgrupp som har psykiska besvär som en konsekvens av arbetet. Även våra intervjuade lärare upplever att de blir stressade vid ökandet av arbetsuppgifter. Det är viktigt att ta dessa problem på allvar så att lärare inte upplever att det blir så stressade att de behöver sjukskriva sig. Lärare behövs kvar på skolan och vid sjukdom påverkas eleverna då det är deras undervisning som blir lidande.

Trots denna arbetsbörda anses inte läraryrket ha speciellt hög status. Enkätundersökningen om status på olika yrken som Svensson och Ulfsson (2009) utförde genom statistiska centralbyrån, visar att ambassadörer toppade listan medan grundskollärare kom först på plats 52. Det ansågs mer enkelt att vara lärare förr, bland annat för att lärare då hade en mer tydlig auktoritet (Selander, 2008). Han menar att lärare idag genom sin egen person och sitt agerande måste vinna respekt. Löwenborg och Gíslason (2003) förtydligar att lärare idag även behöver kunna försvara sitt förhållningssätt, arbetssätt eller förklara de beslut som görs. En av studiens undersökningdeltagare påpekade även detta, då hon menar att lärare idag måste vara pålästa och väl förberedda för att vinna respekt och bevisa profession. Föräldrar till eleverna i hennes klass ställer ofta frågor om hennes arbetssätt och metoder och hon påtrycker att det är viktigt att kunna svara på ett professionellt sätt, utan att ge intryck över att svaret är tveksamt. Vi finner det beklagligt att lärare inte anses mer betydande och har högre status än de har. Att vara lärare är ett stort ansvar och ett väsentligt uppdrag för samhället. Lärare är en stor del av barnens liv och har ett stort och svårt arbete som borde värdesättas mer. Människor som inte befinner sig eller har någon relation till skolan eller lärare har nog svårt att föreställa sig lärares arbetssituation. Lindqvist och Nordänger (2004) genomförde en undersökning där 86 grundskollärare deltog. Ungefär 60 % av lärarna beskrev att om de uppfattas som effektiva eller inte, baserar sig inte på hur lärare är i klassrummet, utan istället bedöms allt arbete de utför i andra informella sammanhang, som; studiedagar, konferenser, raster och medarbetarsamtal. Undersökningens deltagare upplever att lärares arbetskvantitet och ambitioner ska synas för allmänheten så att alla kan reflektera över dem (a.a.). Lärares huvudsakliga uppgift borde vara, och är, att genomföra god undervisning med eleverna och hjälpa dem att utvecklas. Vi menar att detta ibland glöms bort idag då det är mycket annat som lärare ska utföra. Det är viktigt att understryka att lärare är i skolan för eleverna och det är därför självklart i klassrummet som lärare ska visa sin profession.

5.6 Skolan i utveckling

Studiens intervjuade lärare uppfattar sin arbetssituation olika beroende på hur de hanterar sitt arbete, då vissa anser sig ha många arbetsuppgifter och andra inte. De är dock överens om att arbetsuppgifterna ökat och några av dem menar att vissa av dessa tillkomna arbetsuppgifter egentligen inte tillhör lärares profession. Därför ställer de sig frågan om någon annan skulle kunna utföra vissa av lärares idag, alla arbetsuppgifter. Två av lärarna nämner att arbetslösa som behöver komma ut i arbetslivet hade kunnat underlätta lärares arbete genom att assistera. De ger exempel som att kopiera, kontrollera närvaro, rätta böcker och att sätta upp saker på väggar som möjliga arbetsuppgifter för, vad en av lärarna kallar, lärarsekreterare. Lärarsekreterare anser vi vara intressant då detta kan vara en möjlig lösning till att minska lärares arbetsbörda och stress. Lärare skulle istället få mer tid till att planera och förbereda elevers undervisning. Dock anser vi att lärare behöver anpassa sig till den nya skolan vilket innebär att lärare ständigt behöver utveckla sig själva men även verksamheten och inte hamna i gamla mönster. Detta påtrycker även Nordänger (2002) som menar att lärare måste vilja utvecklas och kunna fullfölja alla de uppgifter som skolan idag kräver för att kunna arbeta i skolan.

Löwenborg och Gíslason (2003) menar att det har uppkommit negativa rykten om dagens skola. Dessa rykten påstår att det är dåligt och arbetsamt och författarna ställer sig frågan vad dessa rykten kommer ifrån. Vem påverkas av dessa rykten? Hur berörs eleverna av att höra klagan över hopplösa barn och allt negativt om att växa upp i dagens samhälle? Författarna ställer sig även frågan om dessa rykten hjälper lärare att orka hantera sin situation? De anser att om alla ser möjligheterna och inte bara problemen skapas det istället goda skildringar och situationen i skolan kan då utvecklas och förbättras. Denna uppfattning som Löwenborg och Gíslason beskriver tycker vi oss känna igen och håller med om att lärare idag behöver fokusera på möjligheterna i första hand. Att se möjligheterna och ta sig an svårigheterna ingår i lärares profession och är kanske idag ännu viktigare än förr, då skolan idag är i ständig utveckling. Utifrån studiens resultat kan det utläsas att lärare idag upplever dokumentation som en stor och arbetsam del i sitt arbete. Vår uppfattning är att lärare idag känner en osäkerhet över den nya dokumentationen, hur ska den utformas och hur mycket tid får den ta? Tre av studiens undersökningsdeltagare anser att dokumentationen bör förenklas och ett förslag hur detta skulle kunna möjliggöras är att skolverket skulle bistå med exempel och färdiga mallar som alla skolor skulle följa. Dessa mallar medger studiens undersökningsdeltagare skulle besparat lärare mycket tid då egna matriser inte behövt göras.

Vi anser att lärare borde få hjälp och vägledning vid nya eller utvecklade arbetsuppgifter. Som sagt, varför ska lärare behöva uppfinna hjulet en gång till? I just denna situation som de intervjuade lärarna beskriver, att få hjälp eller underlätta dokumentationen, menar vi även gör att alla landets elever, oavsett kommun eller skola, skulle få samma förutsättningar, vilket borde vara en självklarhet.

Undersökningsdeltagarna är dock noga med att framhålla att läraryrket, trots arbetsbördan och de negativa yttrandena, är väldigt roligt och de anser att lärare får så mycket tillbaka av elever som gör att arbetet blir givande och roligt, det påfrestande och tunga glöms bort. Blossing (2008) understryker även han, att de upplevelser som lärare får ta del av är betydelsefulla och spännande, lärare får vara med, se och påverka den nya generationen. Allt detta menar han, gör att läraryrket är det bästa yrket som finns. Därför anser vi att det är otroligt viktigt att inte låta negativa rykten och de krav som ställs på lärare idag, påverka yrket i negativ bemärkelse. Lärare, som alla andra yrkesgrupper, påverkas av samhällets inställning och det är betydelsefullt att samhället värnar om dagens lärare då deras uppdrag är väsentligt för kommande generation.

6. SLUTSATS OCH VIDARE FORSKNING

I denna slutsats har två punkter uppmärksammats. Dessa punkter har skapats utifrån studiens resultat.

- Det kan fastställas att de intervjuade lärarnas uppfattningar inte stämmer överens om deras arbetsuppgifter ryms inom förskrivnen arbetstid.

Två av studiens undersökningsdeltagare delade inte samma uppfattning som de övriga tre, om att lärares arbetsuppgifter inte hinns med under den utsatta arbetstiden. Dessa två menar att lärares egentliga arbetsuppgifter kan utföras under arbetstiden. Dock påpekar de att arbetsuppgifterna ständigt ökar och detta i sin tur gör det svårt att hinna med. Faktorer som kan ha betydelse för hur arbetsituationen uppfattas är hur skolans organisation är uppbyggd, lärares yrkeserfarenheter och inställning, vilken årskurs lärare arbetar i och även klasstorleken.

- Samtliga av studiens lärare anser att det administrativa med dokumentation upptar för mycket av lärares tid, då främst från planering av elevernas undervisning.

De intervjuade lärarna menar att mycket tid går åt till dokumentation och andra administrativa uppgifter, vilket gör att tid tas från en av lärares huvudsakliga uppgift, nämligen att planera undervisning. Detta bidrar även till att några lärare idag får arbeta hemma och att samma material får användas många gånger då tiden inte finns till att skapa nytt, kreativt och för eleverna mer motiverande uppgifter.

Lärarna i denna studie menar att lärares arbetsbörda hade kunnat underlättas genom att få hjälp med vissa arbetsuppgifter, som lärarna inte anser tillhör deras profession, men som ändå måste utföras för att skolan ska fungera. En annan möjlig utveckling för att skapa mer gynnsamma förutsättningar för lärare, menar studiens lärare kan vara att få mallar och tydligare instruktioner från till exempel Skolverket.

Den fenomenografiska forskningsansats som studien grundats på menar Marton och Booth (2000) huvudsakligen är till för att finna problem som är betydelsefulla för förståelse och lärande i pedagogiska miljöer. Ansatsen skildrar hur människor uppfattar innehållet i olika situationer (Kroksmark, 2007). Med koppling till detta har studien undersökt hur lärare uppfattar sina arbetsuppgifter i förhållande till sin arbetstid. Vi menar att beroende av hur lärare förstår och hanterar sitt arbete, uppfattar de sitt yrke på ett varierande sätt. Vilket

resultatet i denna studie styrker då lärarna har olika uppfattningar om deras arbetsuppgifter ryms i arbetstiden eller inte. Dock delar samtliga intervjuade lärare uppfattningar och erfarenheter av att dokumentationen är för omfattande vilket bidrar till att de upplever att de får för lite tid åt planering.

De eventuella konsekvenser som vi anser att resultatet i denna studie kan medföra är att lärares klagan på sin arbetssituation idag kan orsaka samhället en negativ bild av läraryrket. Detta i sin tur kan bidra till att få vill utbildas till lärare och rekryteringen av nya lärare kan därför bli svår. En annan konsekvens kan även vara att dagens verksamma lärare avslutar sin lärarkarriär och väljer ett annat yrke. Vi menar att studiens resultat förhoppningsvis också kan göra att yrkets status höjs, att samhället får en förståelse för vad det innebär att vara lärare idag och att den eventuella svårigheten med att rekrytera nya lärare aldrig behöver förekomma.

Vidare forskning

Utifrån våra uppfattningar från studiens resultat skulle det vara intressant att utreda om dokumentationen kring elever verkligen gynnar elevers utveckling, då lärare i studien ställt sig frågande till varför de dokumenterar. Som nämnts tidigare i bakgrunden så har regeringen för år 2013 tillsatt en utredning där lärares arbetsuppgifter ska granskas. Utredningens fokus kommer att ligga på kraven med dokumentation. Regeringens utredare ska bland annat ta reda på vad det finns för stöd för lärares administrativa arbete, komma med förslag på hur lärares arbetsbörda kan underlättas och ge exempel på andra som kan hjälpa till med lärares administrativa uppgifter (Lärarnas Riksförbund, 2012). Resultatet på denna utredning skulle vara intressant att läsa, se vilka åtgärder som vidtas och utefter det senare utföra en ny studie över hur lärare då uppfattar sin arbetssituation.

7. REFERENSLISTA

Aili, Carola *Kan ja få jobba klart nå'n gång?* i Aili, Carola, Blossing, Ulf och Tornberg, Ulrika. (red.). (2008). *Läraren i blickpunkten – olika perspektiv på lärares liv och arbete*. Lärarförbundets förlag, Stockholm.

Arbetsmiljöverket. (2001). *Negativ stress och ohälsa - Inverkan av höga krav, låg egenkontroll och bristande socialt stöd i arbetet*. (Hämtad 2012-11-06) från http://www.av.se/dokument/statistik/rapporter/IAM2001_02.pdf.

Bjurwill, Christer. (2001). *A, B, C och D: vägledning för studenter som skriver akademiska uppsatser*. Studentlitteratur, Lund.

Blossing, Ulf *Blir skolor bättre på att klara av sitt uppdrag?* i Aili, Carola, Blossing, Ulf och Tornberg, Ulrika. (red.). (2008). *Läraren i blickpunkten – olika perspektiv på lärares liv och arbete*. Lärarförbundets förlag, Stockholm.

Brynolf, Margrethe, Carlström, Inge, Svensson, Kjell-Erik och Wersäll, Britt-Louise. (2007). *Lärarkyrkans många ansikten*. RUNA FÖRLAG, Stockholm.

Denscombe, Martyn. (2009). *Forskningshandboken – för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*. Studentlitteratur, Lund.

Edling, Margareta. (2011). *Drunkna i papper – nej tack!*. Skolledaren (Nr 1/2011).

Ejvegård, Rolf. (2009). *Vetenskaplig metod*. (4. uppl.) Studentlitteratur, Lund.

Forsell, Anders, Westerberg Ivarsson, Anders. (2000). *Administrera mera! Organisationsförändring och administrativt arbete*. Score rapportserie 2000:13.

Fransson, Göran. (2006). *Att se varandra i handling – En jämförande studie av kommunikativa arenor och yrkesblivande för nyblivna fänrikar och lärare*. HLS Förlag. Intellecta Docusys, Sollentuna.

Hargreaves, Andy. (2004). *Läraren i kunskapssamhället – i osäkerhetens tidevarv*. Studentlitteratur, Lund.

Holmqvist, Mona. (2006). *Lärande i skolan: Learning Study som skolutvecklingsmodell*. Studentlitteratur, Lund.

Krokmark, Tomas. (2007). *Fenomenografisk didaktik – en didaktisk möjlighet*. Didaktisk tidskrift, No 2-3, vol 17. (Hämtad 2012-11-27) från <http://www.didaktisktidskrift.se/Fenomenografiskdidaktik%202007.pdf>.

Kupferberg, Feiweil *Lärarkretsens kreativa uppdrag* i Aili, Carola, Blossing, Ulf och Tornberg, Ulrika. (red.). (2008). *Läraren i blickpunkten – olika perspektiv på lärares liv och arbete*. Lärarförbundets förlag, Stockholm.

Kvale, Steinar. (1997). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Studentlitteratur, Lund.

Lindqvist, Per. (2002). *Lärares förtroendearbetstid*. Reprocentralen, Lärarutbildningen, Malmö Högskola.

Lindqvist, Per och Nordäng, Ulla-Karin. (2004). *Lärares osynliga arbete*. Rapport från lärarutbildning och institutionen för hälso- och beteendevetenskap. Högskolan Kalmar.

Lärarnas Riksförbund. (2011a). *Arbetsmiljöundersökning 2011*. (Hämtad 2012-09-11) från <http://www.lr.se/>.

Lärarnas Riksförbund (2011b). *Lärares arbetstid*. (Hämtad 2012-11-08) från http://www.lr.se/download/18.43ebaf4913420659278800012942/860021_L%C3%A4rares_arbetstid_201110.pdf.

Lärarnas Riksförbund (2012). *Avtal 2012*. (Hämtad 2012-11-08) <http://www.lr.se/>.

Lärarförbundet. (2011). *Lärares arbetsuppgifter*. (Hämtad 2012-09-07) från <http://lararforbundet.se/web/ws.nsf/documents/004D97B0?OpenDocument>.

Lärarförbundet. (2012a). *Dygns- och veckovila*. (Hämtad 2012-09-07) från <http://lararforbundet.se/web/ws.nsf/documents/004C7035?OpenDocument>.

Lärarförbundet. (2012b). *Fyra sorters tider*. (Hämtad 2012-09-11) från <http://lararforbundet.se/web/ws.nsf/documents/002CC253?OpenDocument>.

Lärarförbundet. (2012c). *Dina arbetsuppgifter och skyldigheter*. (Hämtad 2012-11-05) från <http://www.lararforbundet.se>.

Lärarförbundet. (2012d). *Raster och pauser*. (Hämtad 2012-09-07) från <http://www.lararforbundet.se/>.

- Löwenborg, Lars och Gíslason, Björn. (2003). *Lärarens arbete*. Liber AB, Stockholm.
- Marton, Ference och Booth, Shirley. (2000). *Om lärande*. Studentlitteratur, Lund.
- Nilsson, Lars-Erik och Wennås Brante, Eva *Måste jag säga ja?* i Aili, Carola, Blossing, Ulf och Tornberg, Ulrika. (red.). (2008). *Läraren i blickpunkten – olika perspektiv på lärarens liv och arbete*. Lärarförbundets förlag, Stockholm.
- Nordenfalk, Katta. (2001). *En fräsig farmor med känsla för didaktik*. Pedagogiska magasinet nr 1.
- Nordänger, Ulla-Karin. (2002). *Lärares raster*. Reprocentralen, Lärarutbildningen, Malmö.
- Parding, Karolina och Ringarp, Johanna *Kommunalisering av lärartjänsten* i Aili, Carola, Blossing, Ulf och Tornberg, Ulrika. (red.). (2008). *Läraren i blickpunkten – olika perspektiv på lärarens liv och arbete*. Lärarförbundets förlag, Stockholm.
- Patel, Runa. och Davidson, Bo. (2003). *Forskningsmetodikens grunder: att planera, genomföra och rapportera en undersökning*. (3. uppl.) Studentlitteratur, Lund.
- Rhöse, Eva. (2003). *Lärarydelse och lärararbete – fem livsberättelser*. Universitetsstryckeriet, Karlstad.
- SAOL. (2006). *Svenska Akademiens Ordlista över svenska språket*. (13. Uppl.) Norstedts Ordbok, Stockholm.
- Selander, Staffan *Socialt samspel och lärande* i Aili, Carola, Blossing, Ulf och Tornberg, Ulrika. (red.). (2008). *Läraren i blickpunkten – olika perspektiv på lärarens liv och arbete*. Lärarförbundets förlag, Stockholm.
- Sträng, Mona H (red.). (2005). *Samspel för lärande: Didaktiskt redskap för professionella lärare*. Studentlitteratur, Lund.
- Stukát, Staffan. (2011). *Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap*. (2. uppl.) Studentlitteratur, Lund.
- Svensson, Lennart G och Ulfsdotter Eriksson, Ylva. (2009). *Yrkesstatus. En sociologisk studie av hur yrken uppfattas och värderas*. Department of Sociology, Gothenburg University. (Hämtad 2012-11-28) från https://gupea.ub.gu.se/bitstream/2077/19737/1/gupea_2077_19737_1.pdf.

Trost, Jan. (2010). *Kvalitativa intervjuer*. (4. uppl.) Studentlitteratur, Lund.

Utbildningsdepartementet. (2009). *IUP-processen – Arbetet med den individuella utvecklingsplanen med skriftliga omdömen*. Skolverket.

Utbildningsdepartementet. (2011a). *Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet, Lgr 11*. Skolverket.

Utbildningsdepartementet. (2011b). *Skolförordningen (2011:185)*. Skolverket.

Vetenskapsrådet. (1990). *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning* (Hämtad 2012-12-28) från http://www.ibl.liu.se/student/bvg/filarkiv/1.77549/Forskningsetiska_principer_fix.pdf

Wahlström, Ninni. (2009) *Mellan leverans och utbildning- om lärande i en mål- och resultatstyrd skola*. Bokförlaget Daidalos AB. Göteborg.

Windisch, Lars. (2010). *Vi vill ha mer tid för varje elev*. Allingsås tidning (2010-03-26).

Frågor till intervjun

Inledningsfrågor

- Hur gammal är du?
- Vilken årskurs arbetar du i?
- Hur länge har du varit verksam lärare?

Huvudfrågor

- Förutom undervisningen, vilka arbetsuppgifter har du?
- Hur upplever du dina arbetsuppgifter i förhållande till din arbetstid?
- Har din arbetstid förändrats sedan du började din tjänstgöring? Vad och inom vilket område i så fall?

Eventuella följdfrågor

- Hur mycket jobbar du?
- Hur många timmar i veckan uppskattar du att du lägger på ditt arbete?
- Utför du arbete hemma? I så fall vad?
- Hur mycket tid i veckan använder du åt planering?
- Vilken av dina arbetsuppgifter upplever du tar mest tid?
- Upplever du att du kan ta raster under din arbetstid? Hur mycket i så fall? Och om inte, varför?
- Är det något mer du vill tillägga?